

INFORMATOR ZA ZDRAVSTVENE RADNIKE O TRGOVINI LJUDIMA

**Podgorica,
novembar 2015.**

**Crna Gora
Ministarstvo zdravlja**

Sadržaj

Uvod.....	3
1. TRGOVINA LJUDIMA.....	4
1.1. Uzroci trgovine ljudima/djecom.....	4
1.2. Faze trgovine ljudima/djecom.....	5
1.2.1. Faza vrbovanja žrtava.....	5
1.2.2. Faza transporta žrtava	6
1.2.3. Faza eksploatacije žrtava	6
2. TRGOVINA LJUDIMA, KAO KRIVIČNO DJELO	7
3. INDIKATORI ZA RANO PREPOZNAVANJE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA ZA MEDICINSKE STRUČNJAKE.....	9
4. SPORAZUM O SARADNJI	10
4.1. Aneks sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti zdravstvene zaštite	11
5. PREPORUKE SVJETSKE ZDRAVSTVENE ORGANIZACIJE.....	13

Uvod

Informator za zdravstvene radnike o trgovini ljudima ima za cilj da se zdravstveni radnici bliže informišu o samom pojmu trgovine ljudima, indikatorima za rano prepoznavanje žrtava trgovine ljudima, kao i preporukama Svjetske zdravstvene organizacije.

U toku pružanja zdravstvene zaštite, tj. pri kontaktu zdravstvenih radnika sa pacijentima, mogu se, između ostalih, utvrditi ili saznati činjenice koje ukazuju na to da li je pacijent, eventualno, žrtva trgovine ljudima. U ovim situacijama zdravstveni radnik je dužan da svoja znanja i vještine usjmeri, pored postavljanja dijagnoze i liječenja aktuelnog zdravstvenog problema, i na dokumentovanje medicinskih činjenica koje bi mogle, u eventualno predstojećoj policijskoj istrazi ili sudskom postupku, imati veliki značaj.

Zdravstveni radnici mogu dati svoj doprinos u borbi protiv trgovine ljudima na način što će aktivno raditi na prepoznavanju potencijalnih slučajeva trgovine ljudima i što će svaki takav slučaj prijaviti nadležnim državnim organima, u propisanoj proceduri, prije svega policiji. Ova obaveza, kada su u pitanju krivična djela za koja se postupak vodi po službenoj dužnosti u koja, pored ostalih spada i trgovina ljudima, utemeljena je u članu 254 Zakona o krivičnom postupku.¹

¹ (1) Službena i odgovorna lica u državnim organima, organima lokalne samouprave, javnim preduzećima i ustanovama dužna su da prijave krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti, o kojima su obaviještena ili za koja saznaju u vršenju svoje dužnosti.

(2) Dužnost iz stava 1 ovog člana imaju i sva fizička i pravna lica koja na osnovu zakona imaju određena javna ovlašćenja ili se profesionalno bave zaštitom i obezbjeđenjem ljudi i imovine, zdravstvenom zaštitom ljudi, odnosno poslovanjem čuvanja, vaspitanja ili obrazovanja maloljetnih lica, ako su za krivično djelo saznala u vezi sa svojom djelatnošću.

(3) Podnosioci krivične prijave iz stava 1 ovog člana navešće dokaze koji su im poznati i preduzeće mjere da bi se sačuvali tragovi krivičnog djela, predmeti na kojima je ili pomoću kojih je učinjeno krivično djelo, predmeti nastali izvršenjem krivičnog djela i drugi dokazi.

1. TRGOVINA LJUDIMA

Trgovina ljudskim bićima predstavlja jedan od najgrubljih primjera kršenja ljudskih prava radi stvaranja ilegalnog profita na način što se žrtvama ograničava mogućnost kretanja, onemogućava komunikacija sa porodicom i okolinom, te se u takvim okolnostima na različite načine iskorišćavaju. Žrtve trgovine ljudima nemaju slobodu kretanja, slobodu izbora i kontrole nad svojim životom. Trgovci ljudima, koristeći se prevarom, nasiljem i eksploatacijom, tretiraju ljude kao robu, dok žrtve žive u uslovima prisile i straha.

Zbog globalne rasprostranjenosti trgovine ljudima ne postoji ni jedna zemlja na svijetu koja je imuna na ovu negativnu pojavu savremenog društva, tako da ni Crna Gora nije izuzetak. Ipak, shodno ocjenama relevantnih međunarodnih subjekata, što potvrđuju i zvanični statistički podaci, Crna Gora je uglavnom zemlja tranzita, a u značajno manjoj mjeri zemlja porijekla ili zemlja krajnje destinacije za žrtve trgovine ljudima, sa dominantnim oblikom seksualne eksploatacije.

Prema podacima Ujedinjenih nacija oko 600.000 žena, djece i muškaraca, svake godine završe u stanju modernog ropstva. Međunarodna organizacija rada (ILO-International labour organization) procjenjuje da kriminalne grupe koje se bave trgovinom ljudima godišnje zarade skoro 150 milijardi dolara godišnje, kroz seksualnu i ekonomsku eksploataciju, što trgovinu ljudima svrstava u jednu od tri najprofitabilnije kriminalne aktivnosti, odmah poslije trgovine narkoticima i oružjem.

1.1. Uzroci trgovine ljudima/djecom

Kao najčešći uzroci trgovine ljudima pojavljuju se:

Ekonomski - najvidljiviji uzroci trgovine ljudima jesu upravo ekonomske prirode. Savremeni ekonomski procesi imaju za posljedicu sve striktniju ekonomsku politiku, koja često za sobom povlači ukidanje brojnih radnih mjesta. U potrazi za boljim životom, kako bi obezbijedili osnovne egzistencijalne uslove sebi i članovima svoje porodice, ljudi prihvataju razne lažne ponude za brzu i dobru zaradu i na taj način postaju žrtve trgovine ljudima;

Religiozni i kulturni običaji - različiti kulturološki obrasci olakšavaju odvijanje trgovine ljudima, kao što je npr. običaj "poklanjanja" kćerki budućim muževima bez njihovog pristanka;

Polna diskriminacija - predstavlja glavni razlog zbog kojeg većinu žrtava trgovine ljudima čine osobe ženskog pola. Diskriminacija žena ogleda se u njihovom niskom statusu u društvu, naročito u nerazvijenim i zemljama u razvoju, očekivanjima od žena da ispune predodređene uloge u društvu i porodici, komercijalizaciji njene seksualnosti, nedostatku obrazovanja i slično;

Nasilje nad ženama i djecom - nažalost i danas je prisutno u društvu i predstavlja plodno tlo za trgovinu ljudima. Zbog toga što očajnički žele da pobjegnu iz sredine u kojoj je zastupljeno nasilje i zlostavljanje, žene i djeca često odlaze u inostranstvo i postaju lak plijen trgovaca bijelim robljem.

1.2. Faze trgovine ljudima/djecom

Proces trgovine ljudima se odvija kroz tri faze:

- faza vrbovanja, odnosno regrutovanja;
- faza transporta i
- faza eksploatacije žrtve trgovine ljudima.

1.2.1. Faza vrbovanja žrtava

Najčešći način vrbovanja su oglasi. Poslovi koji se nude preko oglasa obično su dobro plaćeni, sa pokrivenim troškovima puta i vize, obezbijeđenim smještajem, u kojima se najčešće traže mlade i atraktivne osobe.

Nije rijedak slučaj da žrtve trgovine ljudima budu vrbovane od strane njihovih poznanika, prijatelja, pa čak i rođaka, koji im obično nude neki posao ili im preporučuju neku drugu osobu kojoj bi mogle da se obrate za posao. U ovom slučaju je najmanja vjerovatnoća da će (potencijalna) žrtva posumnjati šta se u stvari krije iza takve ponude.

Ostali načini vrbovanja su kidnapovanje, prodaja od strane članova porodice, prodaja od strane službenika unutar državnih institucija (npr. sirotišta).

Ono što je karakteristično za gotovo sve oblike vrbovanja jeste da su oni usmjereni ka nezadovoljenim potrebama potencijalne žrtve: pronalazak dobro plaćenog posla, obezbjeđivanje egzistencije sebi i svojim najbližim, ostvarivanje želja i snova na nekom drugom mjestu.

1.2.2. Faza transporta žrtava

Poslije faze vrbovanja, slijedi faza transporta, odnosno prevoza žrtve, od mjesta u kojem je žrtva živjela do mjesta gdje će biti eksploatisana. Cilj trafikanata u ovoj fazi jeste da žrtvu udalji od njene porodice i prijatelja, time je izolujući, kako bi je lakše kontrolisao. U ovoj fazi žrtve se transportuju raznim prevoznim sredstvima: automobilom, kombijem, vozom, avionom, ... Trgovci ljudima uglavnom imaju već uhodane rute prebacivanja žrtava za koje vjeruju da im obezbjeđuju najveću sigurnost. Mnoge žrtve nijesu nikada ranije napuštale svoju zemlju i potpuno su zavisne od trgovaca ljudima. Neke napuštaju svoj dom bez posjedovanja pasoša, jer im je rečeno da nema stvarne potrebe da ga imaju ili da će ga dobiti kasnije. Ako imaju pasoš, trgovci ljudima ga često oduzmu i drže kod sebe kao sredstvo obezbjeđenja protiv žrtve.

1.2.3. Faza eksploatacije žrtava

Kada žrtva stigne na odredište, započinje faza njene eksploatacije. Eksploatacija podrazumijeva načine na koje se žrtve koriste radi postizanja krajnjeg cilja, a to je ostvarivanje profita trgovaca ljudima.

Kao mehanizme za kontrolu žrtava trgovine ljudima i sprječavanje mogućeg pokušaja bijega, pobune ili traženja pomoći, trgovci ljudima tokom faze eksploatacije najčešće koriste:

- prijetnju ili nasilje nad porodicom žrtve;
- prinudno zatvaranje na nepoznatim lokacijama;
- oduzimanje pasoša žrtve ili drugih identifikacionih isprava;
- prinudu na korišćenje i time stvaranje zavisnosti od alkohola i droga;
- sprječavanje ostvarivanja kontakta, nalaženja pomoći, dobijanja informacija o ličnim pravima u zemljama odredišta (npr. pravo na podnošenje zahtjeva za dozvolu boravka, za radnu dozvolu i sl.);
- stalno mijenjanje lokacija kako bi se spriječilo razvijanje ličnih kontakata između žrtava;
- fizičko nasilje;
- lišavanje hrane, toplote ili sna i
- ucjenjivanje.

2. TRGOVINA LJUDIMA, KAO KRIVIČNO DJELO

Crna Gora je do danas usvojila i u svoj zakonodavni okvir inkorporirala Konvenciju UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (2000. godine) i Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito žena i djece, ratifikovala Konvenciju Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Konvenciju UN o pravima djeteta i oba njena protokola (Opcioni protokol Konvencije o pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječju prostituciju i dječju pornografiju i Opcioni protokol o zabrani angažovanja djece u oružanim sukobima).

U cilju usaglašavanja nacionalne legislative sa međunarodnim pravnim standardima u ovoj oblasti izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u 2013. godini, kao oblici eksploatacije, koji nastaju kao rezultat vršenja krivičnog djela trgovine ljudima, uključeni su „ropstvo i radnje srodne ropstvu“ i „sklapanje nedozvoljenog braka“. Takođe, u članu 444 dodat je novi stav 9. koji tretira irelevantnost pristanka žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju. U članu 142, stav 11 definisan je pojam žrtve krivičnog djela. U skladu sa Konvencijom UN o pravima djeteta izvršena je izmjena člana 445 „Trgovina djecom radi usvojenja“, na način što se umjesto termina dijete uvodi termin maloljetno lice, kojim su obuhvaćena lica starosti do 18 godina. Takođe, u Zakon su uvrštena i dva nova člana - 295a – Trgovina djelovima ljudskog tijela i 295b – Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela.

Član 444 – Trgovina ljudima

(1) Ko silom ili prijetnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, povjerenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, radi dobijanja saglasnosti od lica koje ima kontrolu nad drugim licem: vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, dovođenja u položaj sluge, ropstva ili ropstvu sličan odnos, vršenja kriminalne djelatnosti, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, sklapanja nedozvoljenog braka, radi oduzimanja dijela tijela za presađivanje ili radi korišćenja u oružanim sukobima, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) *Smatra se da je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno prema maloljetnom licu i kada učinilac nije upotrijebio silu, prijetnju ili neki drugi od navedenih načina izvršenja.*

(3) *Ako je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno prema maloljetnom licu ili je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno od strane službenog lica u obavljanju službene dužnosti ili je sa umišljajem doveden u opasnost život jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.*

(4) *Ako je usljed djela iz st. 1 do 3 ovog člana nastupila teška tjelesna povreda nekog lica, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do dvanaest godina.*

(5) *Ako je usljed djela iz st. 1 i 3 ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.*

(6) *Ko se bavi vršenjem krivičnog djela iz st. 1 do 3 ovog člana ili je djelo izvršeno na organizovan način od strane više lica, kazniće se zatvorom najmanje deset godina.*

(7) *Ko koristi usluge lica za koje zna da je prema njemu učinjeno djelo iz stava 1 ovog člana, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.*

(8) *Ako je djelo iz stava 7 ovog člana učinjeno prema maloljetnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.*

(9) *Pristanak žrtve prema kojoj je izvršeno djelo iz st. 1 do 3 ovog člana bez uticaja je na postojanje tog krivičnog djela.*

U istoj grupi krivičnih djela propisana su i krivična djela Trgovina djecom radi usvojenja (član 445 KZCG), Trgovina djelovima ljudskog tijela (295a), Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela (295b) i Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu (član 446 KZCG).

Član 445 - Trgovina djecom radi usvojenja

(1) *Ko oduzme maloljetno lice radi njegovog usvojenja protivno važećim propisima ili ko usvoji takvo lice ili posreduje u takvom usvojenju ili ko u tom cilju kupi, proda ili preda drugo lice koje nije navršilo četrnaest godina ili ga prevozi, obezbjeđuje mu smještaj ili ga prikriva, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.*

(2) *Ko se bavi vršenjem djelatnosti iz stava 1 ovog člana ili je djelo izvršeno na organizovan način od strane više lica, kazniće se zatvorom najmanje tri godine.*

Član 295a -Trgovina djelovima ljudskog tijela

(1) Ko upotrebom sile ili prijetnje, obmanom, prevarom, otmicom, zloupotrebom položaja ili odnosa zavisnosti nabavi, posjeduje, prevozi, prenosi, čuva ili primi ljudski organ, tkivo, ćeliju, zametak, fetus ili tijelo umrlog lica radi uzimanja dijelova tijela, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Ko protivpravno nabavi ljudski organ, tkivo, ćeliju, zametak, fetus ili tijelo umrlog lica, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Kaznom iz stava 2 ovog člana kazniće se ko u namjeri pribavljanja imovinske koristi navede drugog ili mu pomogne u davanju sopstvenog organa, tkiva, ćelije, zametka ili fetusa za novčanu naknadu ili drugu korist.

Član 295b - Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela.

Ko oglašava kupovinu ili prodaju ljudskog organa, tkiva, ćelije, zametka, fetusa ili tijela umrlog lica, kazniće se zatvorom do tri godine.

3. INDIKATORI ZA RANO PREPOZNAVANJE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA ZA MEDICINSKE STRUČNJAKE

- Lice ne posjeduje nikakvu vrstu pravne dokumentacije.
- Lice tvrdi da je „samo u posjeti“, ali nije u mogućnosti da kaže tačnu adresu prebivališta ili ne može da se sjeti.
- Lice se koristi lažnim identifikacionim papirima.
- Lice ne zna na kojoj se lokaciji (državi) trenutno nalazi.
- Postojanje nedosljednosti u priči lica.
- Neko drugi govori u ime lica – tj. prevodilac, često pripadnik iste etničke grupe, muško ili žensko; Licu nije dozvoljeno da sam/sama govori.
- Lice ne poznaje lokalni jezik.

- Lice prolazi kroz stanja “hiper-nesanice“ ili paranoje, straha, anksioznosti, depresije, potčinjavanja, tenzije i/ili nervoze.
- Lice nema pojam o vremenu i prostoru.
- Lice izbjegava kontakt očima.
- Neuhranjenost ili uopšte loše zdravstveno stanje.
- Postojanje povreda za koje izgleda da su rezultat fizičkog napada.
- Postojanje povreda tipičnih za određene poslove ili mjere kontrole.
- Postojanje povreda za koje izgleda da su rezultat primjene mjera kontrole
- Dokazi o postojanju infekcije koja se sa lakoćom može tretirati kroz rutinske fizičke preglede.
- Lice manifestuje strah ili anksioznost.
- Nalazi se u stanju zavisnosti od droga i/ili alkohola.
- Lice ne može da se sjeti kada je posljednji put imao/la medicinski pregled.
- Nedostatak zdravstvenog osiguranja tj. plaćanje kešom.

4. SPORAZUM O SARADNJI

Odlučnost institucija Crne Gore da saraduju u cilju efikasne borbe protiv trgovine ljudima je dokazana potpisivanjem **Sporazuma o saradnji** između državnih institucija (GSV-Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, Vrhovnog državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprave policije, Ministarstva zdravlja, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva prosvjete, JU Centra za podršku djeci i porodici Bijelo Polje, Crvenog krsta Crne Gore) i šest nevladinih organizacija. Svrha ovog Sporazuma je saradnja na prevenciji, identifikaciji, edukaciji, prijavljivanju i krivičnom gonjenju izvršilaca i zaštiti potencijalnih žrtava trgovine ljudima, uz puno poštovanje njihovih ljudskih prava, s ciljem obezbjeđivanja fizičke, psihološke, zdravstvene, socijalne i dječije zaštite i olakšavanja njihove integracije u novo društvo, odnosno reintegracije u slučaju dobrovoljnog povratka u zemlju porijekla. Sporazumom o saradnji, zakonom definisane obaveze institucija potpisnika, konkretizovane su kroz standardne operativne procedure, koje svaka strana potpisnica preduzima u rješavanju konkretnog slučaja trgovine ljudima / djecom.

4.1. Aneks sporazuma o međusobnoj saradnji u oblasti zdravstvene zaštite

Sastavni dio ovog Sporazuma je i Aneks Ministarstva zdravlja, koji definiše ulogu i obaveze zdravstvenog sistema u okviru borbe protiv trgovine ljudima.

Slijedi prikaz pomenutog dokumenta u cjelosti:

Član 1

Ovim Aneksom Sporazuma o međusobnoj saradnji određuju se dužnosti i obaveze Ministarstva zdravlja u oblasti zdravstvene zaštite.

Član 2

Ministarstvo zdravlja će sa stranama potpisnicama učestvovati u obukama u cilju edukacije nosilaca aktivnosti, kako bi se postigli ciljevi definisani ovim aneksom Sporazuma.

Član 3

U pružanju zdravstvene zaštite potencijalnim žrtvama trgovine ljudima Ministarstvo zdravlja će obezbijediti odgovarajuću zdravstvenu zaštitu kroz javne zdravstvene ustanove, uvažavajući principe hitnosti i prioriteta.

Član 4

Zdravstvena zaštita lica iz člana 3 ovog aneksa, obuhvata hitnu medicinsku pomoć, prevenciju i liječenje od zaraznih bolesti i slučajeve porođaja i materinstva, dok borave na teritoriji Crne Gore.

Član 5

Jedinice hitne medicinske pomoći će obezbjeđivati brzu i efikasnu medicinsku pomoć u ambulantama i na terenu tokom 24 h na teritoriji Države.

Član 6

U svim slučajevima u kojima nije ugrožen život, zdravstvena zaštita potencijalnih žrtava trgovine ljudima se ostvaruje po postupku utvrđenom zakonom i to u domovima zdravlja preko ljekara: za odrasle, pedijataru, i ginekologa, a na sekundarnom i tercijarnom nivou po uputu ljekara iz primarne zdravstvene zaštite ili hitne medicinske pomoći.

Član 7

Mehanizmi podrške i pomoći koji se obezbjeđuju u javnim zdravstvenim ustanovama obuhvataju:

- a) procjenu zdravstvenog stanja potencijalne žrtve trgovine ljudima, odgovarajuće dijagnostičke pretrage i terapijske usluge, kao i prijedloge za dalje liječenje sa detaljnom medicinskom evidencijom o svim nalazima;
- b) prepoznavanje potencijalne žrtve i obavještanje odgovarajućih službi u sistemu zaštite žrtava utvrđenih Sporazumom.

Član 8

Zdravstvene službe će u svim slučajevima sumnje da je lice potencijalna žrtva trgovine ljudima primjenjivati samo neophodne standarde identifikacije kako bi se ispoštovalo:

- a) pravo na privatnost potencijalne žrtve, naročito za pitanja lične prirode i traumatična pitanja koja nijesu neophodna da bi se pružila zdravstvena zaštita;
- b) pravo potencijalne žrtve na sve informacije u vezi zdravstvenog stanja, stepenu ugroženosti zdravlja, načinu liječenja i medicinskim intervencijama;
- c) pružanje zdravstvenih usluga ne smije se uslovljavati nedostatkom identifikacionih dokumenata.

Član 9

Za potencijalne žrtve trgovine ljudima koji nijesu osigurani u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju Crne Gore, troškovi zdravstvene zaštite, u slučajevima hitne medicinske pomoći, u skladu sa članom 4 ovog Aneksa, obezbjeđuju se iz sredstava Budžeta preko Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore.

U slučaju da je potencijalna žrtva trgovine ljudima državljanin države sa kojom Crna Gora ima potpisan bilateralni Sporazum o socijalnom osiguranju, troškovi će se izmirivati u skladu sa tim Sporazumom.

U svim ostalim slučajevima troškove zdravstvene zaštite snosiće Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima.

Član 10

Ministarstvo zdravlja će saradivati sa NVO i drugim nadležnim institucijama radi ostvarivanja Sporazuma o međusobnoj saradnji.

Član 11

Ministarstvo zdravlja će odrediti kontakt-osobu koja će, u ime Ministarstva zdravlja, pratiti implementaciju Sporazuma i o istom izvještavati Kancelariju za borbu protiv trgovine ljudima.

5. PREPORUKE SVJETSKE ZDRAVSTVENE ORGANIZACIJE²

Vođenje intervjua je specifičan proces. Postoji deset načelnih smjernica za etičko i sigurno vođenje intervjua sa ženama koje su bile predmet trgovine i krijumčarenja. Bitna načela su:

1 Nemojte povrijediti žrtvu

Postupajte sa svakom ženom i situacijom kao da postoji potencijalna mogućnost nanošanja štete, dok se ne pojave dokazi o suprotnom. Nemojte raditi intervjua koji će učiniti situaciju te žene gorom u kratkoročnom ili dugoročnom razdoblju. Jako je bitno da osobe koje vode intervjua sa ovim ženama, bilo da su medicinski radnici, psiholozi, socijalni radnici i sl., budu posebno senzibilizirani za ovu temu. Tako se ove žene neće osjećati nesigurno u samom procesu intervjua.

2 Upoznajte svoju temu i procijenite rizike

Upoznajte rizike vezane za trgovinu ljudima u svakom pojedinačnom slučaju prije vođenja intervjua. Ako se ne osjećate dobro, preporučite kolegi da uradi jedan ovakav intervjua.

3 Pripremite sve informacije - nemojte davati obećanja koja ne možete ispuniti!

Budite spremni da date informacije na maternjem jeziku žene i na lokalnom jeziku (ukoliko se razlikuju), o odgovarajućim službama pravne, zdravstvene, socijalne i sigurnosne podrške i skrovištu, te da pomognete uputstvima (ukoliko to zatraži). Mjesta na koje se šalje ovakva jedna osoba moraju biti provjerena, kao i samo posredovanje.

4 Adekvatno odaberite i pripremite prevodioce i saradnike

Uporedite rizike i prednosti vezane za angažovanje prevodioca, saradnika i drugih i uspostavite odgovarajuće metode nadzora i obuke.

² http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42765/2/9241546255_bos.pdf

5 Osigurajte anonimnost i povjerljivost

Zaštitite identitet sagovornice i tajnost tj. povjerljivost, tokom čitavog postupka intervjua, od trenutka prvog kontakta, do trenutka kada detalji slučaja budu objavljeni.

6 Dobijte – tražite saglasnost

Provjerite da li svaka sagovornica jasno razumije sadržaj i svrhu pitanja, svrhu korišćenja informacija, pravo da ne odgovori na pitanje, njena prava da okonča intervju u svakom trenutku i njeno pravo da u svakom trenutku stavi ograničenja na korišćenje informacija koje daje. Ovo se još zove i pravo na informativni pristanak.

7 Poslušajte i uvažavajte procjenu svake žene u skladu sa njenom situacijom, rizike i sigurnost

Shvatiti da svaka žena iskazuje drugačiju zabrinutost, te da se viđenje njenih problema može razlikovati od onog kako to drugi procjenjuju. Validan je jedino onaj način na koji sama žena vidi problem i teškoću da nađe izlaz, tek kad prihvatimo njenu zabrinutost kao istinitu i bitnu, možemo zajedno tražiti nove alternative.

8 Nemojte ponovo traumatizovati ženu

Nemojte postavljati pitanja koja provociraju odgovore s emotivnim nabojem. Budite spremni da odgovorite na napetost ili uznamirenost žene, tj. da istaknete njenu snagu. Npr. sama činjenica da je žena došla kod nas po podršku, govori u prilog gore navedenog.

9 Budite spremni za hitnu intervenciju

Budite spremni da reagujete ukoliko se žena nalazi u direktnoj opasnosti, npr. iznenadni napad panike ili stvarna zdravstvena opasnost (saradnja sa policijom, psiholozima, socijalnim radnicima, psihijatrima i sl.).

10 Upotrijebite prikupljene informacije na dobar način

Upotrijebite prikupljene informacije na način od kojeg će svaka žena imati koristi ili koji će pomoći razvoju adekvatnih politika intervencija za žene koje su predmet trgovine ljudima.

